

bauhaus: imperativ transparence

bauhaus: the imperative of transparency

Simpozij + dokumentarna filma ob 100. obletnici šole Bauhaus

Moderna galerija, Ljubljana

2. in 3. december 2019

100 let bauhausa: zakaj se moramo spraševati o transparentci?

Znamenito šolo Bauhaus je ustanovil arhitekt Walter Gropius leta 1919 v nemškem mestu Weimar. Šola za fine umetnosti, arhitekturo in obrti je delovala zgolj do leta 1933, toda v tem času je v Weimarju, Dessauu in Berlinu poučevala študente z vsega sveta. Po sto letih so ideje tega slovitega eksperimenta še vedno izjemno prisotne.

Namen srečanja *Bauhaus: imperativ transparence*, ki združuje projekcije dokumentarnih filmov in simpozij, je kritično pretresti povezavo slavne šole z idejo transparence na področjih arhitekture in umetnosti ter v družbi nasploh. Drugi poudarek simpozija bo prikaz vpliva Bauhausa v Sloveniji in širši regiji, ki so ga do nas prinesli študenti te šole z območja nekdanje Jugoslavije.

V arhitekturo sta transparentco sistematično uvedla mojstra Bauhausa: Walter Gropius in Mies van der Rohe. Walter Gropius je z Adolfom Meyerjem zgradil prvo stekleno fasado na modernno zasnovani zgradbi v tovarni Fagus (1911). Kasneje je Gropius v osrednji stavbi šole Bauhaus v Dessauu (1926) postavil največjo stekleno fasado tistega časa, ki je postala revolucionarni prototip v arhitekturi. Ta stavba se je zavzemala za abstrakcijo, tehnologijo in transparentco. Manifestirala je odprtost modernega človeštva. Mies van der Rohe je v svoji arhitekturi (nebotičniku Seagram, hiši Farnsworth, kompleksu Lake Shore Drive) prav tako vzpostavil enega najvplivnejših prototipov »transparentnih« zgradb, ki so korenito in globalno spremenili arhitekturo.

Prizadevanje za transparentco v arhitekturi 20. stoletja, pri kateri je odločilno vlogo zavzel Bauhaus, pa vendarle velja prebrati kot izkaz radikalnih družbenih sprememb moderne.

Kaj je transparentca? Ali si danes v obilici transparence še želimo prosojnosti? Kakšna je zapuščina Bauhausa, zlasti na področju transparence, ki jo živimo danes? Gostje simpozija *Bauhaus: imperativ transparence* bodo iskali odgovore na ta vprašanja, dokumentarni filmi pa predstavili ideje Bauhausa in njihovo realizacijo.

Dogodek bo potekal v angleščini. Filmi so v nemškem jeziku z angleškimi podnapisi. Vstop na vse dogodke je brezplačen.

program

Ponedeljek, 2. 12.

Bauhaus in arhitektura | dokumentarna filma

16.00–17.45

Bauhaus – vzor in mit

dokumentarec (1998/2009)

Kerstin Stutterheim, Niels Bolbrinker, 104 minut

odmor

18.00–19.45

Hiša Tugendhat

dokumentarec (2013)

Dieter Reifarth, 112 minut

Torek, 3. 12.

Bauhaus: Imperativ Transparence | simpozij

16.00–17.45

Bauhaus in transparenca | predavanji

Jörg H. Gleiter

Transparentnost: Evolucija načel
moderne arhitekture

Sven-Olov Wallenstein

Dialektika transparentnosti

Diskusija

odmor

18.00–19.00

**Vpliv Bauhauasa v Sloveniji
in v širši regiji | predavanji**

Vesna Meštrić

Bauhaus kot izobraževalni model

Bogo Zupančič

Odmevi šole Bauhaus, smer B

19.00–20.00

Bauhaus in transparenca | okrogla miza

Sodelujejo

Jörg H. Gleiter, Sven-Olov Wallenstein, Bogo Zupančič
in Vesna Meštrić, moderira Mateja Kurir.

Transparentnost: Evolucija načel moderne arhitekture

V splošnem bi koncept transparentnosti v arhitekturi lahko povezali s steklom. Steklo pa ne predstavlja zgolj transparentnosti, ampak tudi odsotnost avre. Kot je v knjigi *Experience and Impoverishment* zapisal Walter Benjamin: »Steklo je praviloma sovražnik skrivnosti«. Prozornost odstre pajčolan klasične lepote, prelomi z arhitekturno dihotomijo zunaj-znotraj ter izpostavi interier voajerskemu pogledu od zunaj. Skupaj z električno lučjo lahko steklo arhitekturni objekt iz neprosojne strukture, katere zunanost podnevi osvetljuje sončna svetloba, ponoči pretvori v sijoč kristal. Zaradi tega so zgodnje modernistične steklene fasade pogosto povezovali z ekspresionističnim konceptom kristala.

Stereotipu navkljub je treba omeniti, da je bil ekspresionistični dnevno-nočni kontrast stranski učinek in odkritje poznejše faze modernizma. Hkrati bi bilo redukcionistično, če bi rekli, da je transparentnost zgolj posledica razvoja novih tehnologij gradnje. Gropius si prve steklene fasade tovarne Fagus v Alfeldu, zgrajene leta 1911, v resnici ni zamislil v smislu radikalnega preloma s tradicijo, ampak kot konceptualni obrat načel klasicizma. Edinstvenost slavnega steklenega vogala v Alfeldu bolj kot dejstvo, da je prvi svoje vrste, leži v tem, da umešča modernizem znotraj evolucijske logike arhitekture in njene tradicije.

Medtem ko Gropiusova steklena fasada v Dessauu iz leta 1926 še sledi konceptu prozornosti, torej konvencionalnem konceptu transparentnosti, je, vsaj v teoriji, projekt nebotičnika na Friederichstrasse Mies van der Roheja iz leta 1919 tisti, pri katerem steklo prekine skrite povezave s klasicizmom in odkrije lasten imanenten arhitekturni potencial.

Sven-Olov Wallenstein

Dialektika transparentnosti

V predavanju bo predstavljena raziskava koncepta transparentnosti v delih Paula Scheerbarta, Sigfrieda Giediona in Walterja Benjamina. O transparentnosti se je veliko debatiralo in teoretiziralo v široki intelektualni sferi med arhitekturo, vizualno umetnostjo in filmom ter literaturo in filozofijo, tu so se teorije subjektivnosti in zaznavanja spajale s gradbenimi koncepti in idejami o vzhajajočem družbenem redu, ki bo presegel delitev na posamezno in kolektivno.

Scheerbart si zamišlja, kako se bo steklena arhitektura razvila čez meje posamezne stavbe ter rasla, dokler ne bo prekrila celotnega površja planeta ter omogočila popolno razsvetljenost in neskončno svetilnost. Poudarja izkustvene in čutne vidike stekla – privlačijo ga možnosti moduliranja svetlobe in teme, toplote in hladu, ter doseganje stanja maksimalnega udobja in razkošja, kjer se interier prepleta z eksterierjem v prikupen kontinuum in kjer domovi postanejo »katedrale« za zadovoljevanje želja.

Programski tekst Sigfrieda Giediona *Bauen in Frankreich* ubere nekoliko drugačno pot in predpostavi, da bo transparentnost razdrla delitev med subjektom in objektom ter med organskim in tehnološkim. V modernem svetu, prerokuje, bodo posamezne stvari raztopljene v enoten intenziven fleksibilen prostor, kjer bosta duh in stroj postavljena v novo prostorsko enovitost, znotraj katere bodo vse entitete odprte druga drugi, čemur pravi interpenetracija (*Durchdringung*). Skozi predvideno spremembo zavesti, ta interpretacija naznanja političen premik v smeri prostora skupnosti, sobivanja subjektov in objektov, pa tudi družbenih skupin in razredov.

Tretji predstavljen primer, Walter Benjamin, razmišlja, da moderna arhitektura oznanja prihod kulture, ki jo zaznamuje pozitivna »revščina«, in, da bo uporaba prozornega materiala – stekla – zmanjšala zaprte prostore buržuazije ter njihovo psihološko globino.

Vesna Meštrić

Bauhaus kot izobraževalni model

Funkcionalnost, inovativnost in estetika čiste forme so samo nekatere izmed osnovnih vodil izobraževalnega programa šole Bauhaus. Ime te šole arhitekture, umetnosti in oblikovanja, je danes prepoznaven izraz, katerega raba je presegla polje arhitekture in vizualnih umetnosti ter označuje poseben svetovni nazor in način življenja.

Šolo Bauhaus je obiskovalo šest študentov z območja nekdanje Kraljevine Jugoslavije: Avgust Černigoj iz Slovenije; Otti Berger, Gustav Bohutinsky, Ivana Tomljenović in Marija Baranyaj iz Hrvaške in Selman Selmanagić iz Bosne. V predavanju bodo predstavljena njihova dela ter vpliv izobraževalnega in oblikovalskega programa šole Bauhaus na umetniško in izobraževalno prakso po drugi svetovni vojni. V tem obdobju so prišle ideje Bauhauusa najbolj do izraza v dejavnostih skupine EXAT 51, študijskem programu Akademije uporabnih umetnosti v Zagrebu ter v smeri B v okviru študijskega programa na Fakulteti za Arhitekturo v Ljubljani, kjer so igrale pomembno vlogo pri razvoju arhitekture, umetnosti in oblikovanja v drugi polovici 20. stoletja v celotni regiji.

Bogo Zupančič

Odmevi šole Bauhaus, smer B

Profesor Edvard Ravnikar, dekan Fakultete za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo v Ljubljani, je leta 1960 v študijski program vpeljal nov eksperimentalni oblikovalski sklop – smer B. Skupaj s kolegi je želel mlajšim generacijam posredovati modernistična oblikovalska načela, ki jim je sam sledil že vse od petdesetih let. Pri tem se je naslonil na najbolj ugledno pedagoško tradicijo svoje vrste – šolo Bauhaus in njeno poveljno naslednico, Šolo za oblikovanje v Ulmu v Nemčiji. Program smeri B je odigral ključno vlogo pri razvoju

slovenskega oblikovanja in arhitekture v moderni iz številnih razlogov: vpeljal je nove metode dela, ki temeljijo na eksperimentih in raziskavah, sistematičen in analitičen pristop ter obrat v ureditvi študijskega procesa – pa tudi zaradi entuziazma, s katerim so k programu pristopili študenti.

Četudi so program v drugem letu razpustili, se smer B uvršča med tiste evropske in severnoameriške šole oblikovanja, ki so se osredotočile na modernizacijo oblikovanja, področja, ki je v povojnem obdobju doživelo prevetritev na podlagi novih modernih izobraževalnih idej in praks. Še večji pa je pomen smeri B kot prvi poskus vpeljave formalnega univerzitetnega izobraževanja na področju oblikovanja v Sloveniji.

predavatelji

Jörg H. Gleiter je od leta 2012 predstojnik Katedre za arhitekturno teorijo na Inštitutu za Arhitekturo Tehniške univerze v Berlinu. Med leti 2005 in 2012 je bil profesor estetike na Svobodni univerzi Bozen-Bolzano. Kot gostujoči profesor je delal v Benetkah, Tokiu, Weimarju in Providence-u. Gleiter je pobudnik in urednik knjižne zbirke *ArchitekturDenken* in sourednik Mednarodnega internetnega časopisa za arhitekturno teorijo *Cloud-Cuckoo-Land*. Njegove objave med drugim vključujejo monografije *Architekturtheorie 1863–1938* (DOM Publishers, Berlin 2018), *Architektur und Philosophie* (sourednik z Ludgerjem Schwartejem, Bielefeld 2015); *Ornament Today. Digital. Material. Structural.* (urednik Jörg H. Gleiter, Bozen 2012).

Sven-Olov Wallenstein je profesor filozofije na Univerzi Södertörn v Stockholmu in je specialist za moderno evropsko filozofijo in teorijo estetike. Je prevajalec del Baumgartena, Winckelmana, Lessinga, Kanta, Hegla, Fregeja, Husserla, Heideggerja, Levinasa, Derridaja, Deleuza, Foucaulta, Rancièreja in Agambena, pa tudi avtor številnih knjig s področij filozofije, sodobne umetnosti in arhitekture. Njegove nedavne objave vključujejo *Upplysningens estetik: Nedslag i 1700-talet* (2019), *Spacing Philosophy: Lyotard and the Idea of the Exhibition* (2019, soavtor Daniel Birnbaum), in *Adorno: Negative dialektik och estetisk teori* (2019), pa tudi prevodi Adornovih del *Negativna Dialektika*, *Teorija estetike* ter *Mahler: Glasbena fiziognomija*.

Vesna Meštrić je višja kustosinja Muzeja sodobne umetnosti v Zagrebu (MSU). Diplomirala je iz umetnostne zgodovine ter arheologije na Filozofski fakulteti v Zagrebu. Leta 2005 je začela z delom v MSU kot kuratorica zbirk Vjenceslava Richterja in Nade Kareš Richter. Njeno raziskovalno delo se osredotoča na sodobno umetnost, interpretacijo in prezentacijo zbirk, konzervatorstvo s poudarkom na avantgardi in postmodernih gibanjih na področju umetnosti in arhitekture. Je avtorica raznih razstav, med drugimi *Bauhaus – mreženje idej in prakse* (2015) ter retrospektivna razstava Vjenceslava Richterja *Upornik z vizijo* (2017). Bila je koordinatorka evropskega projekta »BAUNET« ter soavtorica

projekta *Runaway Art*. Leta 2017 je sodelovala na delavnici MoMA *Getting Started: A Shared Responsibility* s podporo fundacije Andrew W. Mellona.

Bogo Zupančič je muzejski svetnik Muzeja za arhitekturo in oblikovanje (MAO) v Ljubljani. Leta 1987 je diplomiral na ljubljanski Fakulteti za arhitekturo, leta 2000 pa doktoriral z disertacijo (*Stanovanjska*) *arhitektura v tržnih pogojih*. V letih 1989/90 je kot študent slikarstva sodeloval v skupini prof. Vladimirja Veličkovića na ENSBA v Parizu. Delal je tudi kot novinar in pisal o urbanih temah ter slovenski arhitekturi. Je avtor osmih knjig: *Ljubljanski Nebotičnik: denar in arhitektura* (2001), *Arhitekt Josip Costaperaria in ljubljansko moderno meščanstvo* (2004), *Urbane zgodbe Ljubljane 1–24, 25–48, 49–72 in 73–93* (2005–2008), *Ljubljanska inženirska zbornica 1919–44* (2013) ter *Plečnikovi študenti in drugi jugoslovanski arhitekti v Le Corbusierovem ateljeju* (2017). V zadnjih treh letih je v MAO pripravil več razstav. Med njimi sta posebne omembe vredni razstavi *Plečnikovi študenti in drugi jugoslovanski arhitekti v Le Corbusierovem ateljeju* (2007, 2017) ter *Smer B – reforma oblikovanja* (2012, 2015), saj sta bili pripravljene kot del širših mednarodnih platform. Zupančič je tudi strokovnjak, aktiven v slovenski delovni skupini UNESCO-a za svetovno dediščino.

Bauhaus: Imperativ Transparence

Dokumentarna filma + simpozij ob 100. obletnici šole Bauhaus
2. in 3. december 2019, 16.00–20.00 | Moderna Galerija, Ljubljana

Organizacija in podpora Goethe-Institut Ljubljana

Koncept Mateja Kurir, Urban Šrimpf

Partnerji Moderna galerija, Društvo Igor Zabel za kulturo in teorijo

Lokacija Moderna galerija, Cankarjeva cesta 15, Ljubljana, Slovenija

Oblikovanje Ajda Schmidt

Prevod Mateja Kurir, Miloš Bartol

Lektura Barbara Krivec, Urban Šrimpf, Antonija Todić

Splet www.goethe.de/ljubljana | www.mg-lj.si